

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента

Лобач Наталії Вячеславівни

на дисертацію **Ковальчук Ірини Станіславівни**

«Формування професійної компетентності майбутніх фахівців фармації в процесі вивчення хімічних дисциплін засобами інноваційних технологій» поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Актуальність теми дослідження

Актуальність та доцільність проведеного Ковальчук І. С. дослідження не викликає сумнівів, оскільки сучасна освітня система України переживає значущі зміни, спрямовані на інтеграцію в європейський освітній простір, а також враховуючи глобальні трансформації на європейському ринку праці. Дослідження, проведене І. С. Ковальчук, є важливим кроком у розумінні викликів та потреб сучасної фармацевтичної освіти.

Актуальність проблеми, зазначеної у дослідженні, обумовлена потребою адаптації фармацевтичного сектору до сучасних глобальних тенденцій. Реформи в освітній галузі, впровадження інноваційних технологій у фармацевтичну та медичну науку, а також швидкий темп інноваційного розвитку створюють необхідність перегляду та модернізації змісту фахової освіти у галузі фармації.

Дослідниця правильно вказує на важливість підготовки професійних кадрів, які будуть здатні ефективно працювати в умовах постійних змін у сучасному фармацевтичному середовищі. Зокрема, впровадження нових перспективних педагогічних технологій навчання є ключовим аспектом, який враховується в основних нормативних документах щодо освіти в Україні. Посилання на законодавчу базу, таку як: закони «Про освіту» (2017), «Про фахову передвищу освіту» (2019), «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (1992, зі змінами), «Про лікарські засоби» (1996, зі змінами); наказах МОЗ України «Про настанову ВООЗ та МФФ «Належна аптечна практика: Стандарти якості аптечних

послуг» (2013), а також в Етичному кодексі фармацевтичних працівників України (2010) та ін., підкреслює важливість та обґрунтованість дослідження, оскільки воно корелює з сучасним законодавчим контекстом та актуальними проблемами галузі. Націленість на формування професійної компетентності та мобільності майбутніх фахівців на українському та міжнародному фармацевтичному ринку праці визначає високу значущість дослідження для розвитку галузі та підготовки кваліфікованих фахівців.

Авторка дисертаційної роботи зауважує, що актуальність окресленої проблеми посилюється ще й наявністю виявлених суперечностей між: потребами сучасного суспільства у висококваліфікованих фахівцях фармацевтичного сектору та недостатнім рівнем їх підготовки у традиційній системі фахової фармацевтичної освіти; необхідністю впровадження ефективних інноваційних технологій, форм, методів, прийомів, сучасних засобів навчання та недостатньою обізнаністю викладачів з методикою їх упровадження в процесі вивчення хімічних дисциплін; потребою в інтеграції хімічних дисциплін у професійну діяльність та фрагментарною практикою реалізації принципу професійного спрямування в процес підготовки майбутніх фахівців.

З огляду на вищенаведене, дисертація «Формування професійної компетентності майбутніх фахівців фармації в процесі вивчення хімічних дисциплін засобами інноваційних технологій» є актуальною і практично значимою. Це підтверджується й тим, що дослідження є складовою частиною напряму наукових досліджень кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління Житомирського державного університету імені Івана Франка «Професійна підготовка майбутніх фахівців в умовах ступеневої освіти» (державний реєстраційний номер 0110U002274). Тему дисертації затверджено вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 9 від 25.10.2019 р.).

Наукова новизна одержаних результатів

Завдяки проведеному Іриною Станіславівною комплексному, цілісному та ґрунтовому аналізу проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців фармації в процесі вивчення хімічних дисциплін засобами інноваційних технологій, наукова новизна результатів дослідження виявилася беззаперечною: вперше була розроблена структурна модель формування професійної компетентності майбутніх фахівців фармації в процесі вивчення хімічних дисциплін за допомогою інноваційних технологій. Також була розроблена поетапна професійно-орієнтована технологія для реалізації цієї моделі.

У рамках дослідження були визначені структурні компоненти професійної компетентності, критерії, показники та рівні її сформованості. Крім того, вивчено та обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців. Удосконалено зміст, форми, методи, засоби формування професійної компетентності в процесі вивчення хімічних дисциплін, визначено їх роль у процесі підготовки фахівця фармації та особливості їх вивчення у закладах фахової передвищої освіти фармацевтичного сектору.

Уточнено сутність понять «компетентність», «професійна компетентність фахівця фармації», «засіб», «інновація», «педагогічна інновація», «педагогічна технологія», «інноваційна технологія». Подальшого розвитку набули уявлення про ефективні інноваційні технології, форми, методи та засоби підготовки майбутнього фахівця фармації в процесі вивчення хімічних дисциплін.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації

Оцінюючи цілісно роботу Ірини Станіславівни Ковальчук «Формування професійної компетентності майбутніх фахівців фармації в процесі вивчення хімічних дисциплін засобами інноваційних технологій» зазначимо, що дисертанткою переконливо, аргументовано, послідовно й доказово запропоновано новий, оригінальний підхід до вирішення наукового завдання, здійснено теоретичне обґрунтування, розроблено та експериментально перевірено

структурну модель формування професійної компетентності майбутніх фахівців фармації в процесі вивчення хімічних дисциплін засобами інноваційних технологій і виявлено педагогічні умови її реалізації.

Вивчення бази актуальних нормативно-правових документів, вітчизняних та зарубіжних підходів, дослідження сучасного стану підготовки майбутніх фахівців фармації дозволили дисертантці виявити низку суперечностей, які об'єктивно існують у системі фахової підготовки, обґрунтувати важливість спрямування наукових зусиль на подолання недоліків, пов'язаних із цими суперечностями, визначити найбільш перспективні підходи та педагогічні умови при вирішенні проблеми формування компетентності майбутніх фахівців фармації в процесі вивчення хімічних дисциплін засобами інноваційних технологій.

Загалом відзначимо, що дисертація виконана на високому науковому рівні, зміст роботи підтверджує володіння авторкою теорією досліджуваної проблеми й відповідними методами наукового пошуку. Позитивне враження справляє оформлення роботи, ілюстративні матеріали, виважені узагальнення у вигляді таблиць і діаграм, коротких та лаконічних висновків тощо.

Аналіз тексту дисертації, анотації до неї та змісту публікацій дисертантки, дає змогу дійти висновку щодо високого рівня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Не викликає сумніву й чітка структура дослідження, усі частини якого спрямовані на досягнення поставленої мети. План роботи логічний, текст викладено лаконічно і послідовно, у ньому простежується усебічне розв'язання порушеної проблеми, її теоретичних, методологічних та методичних аспектів. Отримані результати емпіричного дослідження, що ґрунтовно проаналізовані в роботі, забезпечують новизну й вірогідність отриманих даних та загальних висновків дисертації.

Значенням для науки і практики отриманих автором результатів

Дисертаційне дослідження Ковальчук І. С. містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати розв'язують низку важливих завдань у галузі теорії та методики професійної освіти. Дисертанткою розроблено

та експериментально перевірено структурну модель формування професійної компетентності майбутніх фахівців фармації під час вивчення хімічних дисциплін, виокремлено та обґрунтовано найбільш впливові педагогічні умови, які сприяють формуванню професійної компетентності в процесі вивчення хімічних дисциплін засобами інноваційних технологій, визначено структуру професійної компетентності фахівців фармації, критерії, показники та рівні її сформованості, розроблено відповідний діагностичний інструментарій, розроблено методичний супровід формування професійної компетентності майбутніх фахівців фармації під час вивчення хімічних дисциплін.

Заслуговує на увагу практичне значення отриманих авторкою результатів, що полягає в експериментальній перевірці ефективності впровадження авторської структурної моделі формування професійної компетентності майбутніх фахівців фармації в процесі вивчення хімічних дисциплін засобами інноваційних технологій у закладах фахової передвищої освіти та професійно орієнтованої технології її реалізації; у експериментальній перевірці стану сформованості професійної компетентності; розробці та практичній реалізації програми професійно-орієнтованого курсу «Формування професійної компетентності майбутніх фахівців фармації», який може бути рекомендований як вибіркова дисципліна у закладах фахової передвищої освіти; в оновленні навчально-методичного забезпечення (силабусів, навчальних, робочих програм) хімічних дисциплін; у розробці навчально-методичних, навчальних посібників для викладання дисциплін «Техніка лабораторних робіт», «Неорганічна хімія», інструктивно-методичних матеріалів лабораторних занять з «Техніки лабораторних робіт», «Неорганічної хімії», «Органічної хімії», методичних рекомендацій до організації самостійної роботи здобувачів з «Органічної хімії».

Результати і висновки проведеного наукового пошуку можуть бути рекомендовані для використання викладачам хімічних дисциплін закладів фахової передвищої освіти у процесі підготовки майбутніх фахівців фармації.

Практичне значення проведеного дослідження підсилюється й тим, що його результати впроваджено в науково-методичну діяльність 5 закладів вищої освіти

України: Житомирського базового фармацевтичного фахового коледжу Житомирської обласної ради (довідка № 204 від 17.05.2023), Фахового коледжу Національного фармацевтичного університету (довідка № 69.9-04/30 від 10.05.2023), Фахового коледжу КЗВО «Рівненська медична академія» (довідка № 271 від 08.05.2023), Вінницького медичного фахового коледжу ім. акад. Д. К. Заболотного (довідка № 5 від 12.04.2023), Кіровоградського медичного коледжу ім. Є. Й. Мухіна (довідка № 292 від 11.05.2023)..

Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Структура дисертації відповідає чинним нормативним вимогам і складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи становить 331 сторінку, із них основного тексту - 204 сторінки. Робота містить 24 таблиць, 16 рисунків.

Усі структурні частини дисертації Ковальчук І. С. логічно й послідовно забезпечують досягнення поставленої мети та розв'язання визначених завдань. Звертає на себе увагу оптимально визначений методологічний апарат дослідження, чіткий опис наукової новизни і практичної значущості, збалансованість тексту за розділами й підрозділами, лаконічність висновків та узагальнень дисертаційної праці.

У першому розділі дисертації «Теоретичні основи дослідження проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців фармації у процесі вивчення хімічних дисциплін засобами інноваційних технологій» авторкою здійснено аналіз понятійного апарату дослідження, уточнено сутність термінів, таких як «компетентність», «професійна компетентність», «професійна компетентність фахівця фармації», «засіб», «інновація», «педагогічна інновація», «педагогічна технологія», «інноваційна технологія». Визначено професійну компетентність, як інтегративне, комплексне, динамічне утворення, яке включає комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення; здатність діяти; досвід у

трудовій діяльності та відповідальне ставлення до виконання професійних обов'язків.

Дисертанткою виокремлено та проаналізовано ефективні методологічні підходи (системний, діяльнісний, інтегративний, компетентнісний, особистісно-зорієнтований, технологічний) до дослідження формування професійної компетентності майбутніх фахівців фармації. З'ясовано, що системний підхід розглядає проблему як цілісну систему, діяльнісний – особистість у різних видах діяльності. Компетентнісний підхід фокусується на конкретному результаті, а інтегративний – на цілісному досвіді майбутніх фахівців. Особистісно-зорієнтований підхід реалізує принцип індивідуалізації у формуванні професійної компетентності, завдяки технологічному підходу відзначено прогресивні зміни в освітньому процесі закладів фахової передвищої освіти фармацевтичної галузі засобами інноваційних технологій.

Доведено та обґрунтовано значення хімічної підготовки у формуванні компетентності та обґрунтовано важливість вивчення хімічних дисциплін за допомогою інноваційних технологій. Реалізація різних підходів дозволяє ефективно підготувати фахівців фармації до вискоєфективної професійної діяльності.

У другому розділі *«Моделювання процесу формування професійної компетентності майбутніх фахівців фармації засобами інноваційних технологій»* авторка провела аналіз наукових праць та на основі власного дослідження обґрунтувала зміст формування компетентності фармацевтів. На основі анкетування викладачів, фахівців-практиків та випускників, були визначені ключові педагогічні умови (формування позитивної мотивації до вивчення хімічних дисциплін; підготовка та упровадження професійно орієнтованого науково-методичного забезпечення; упровадження інноваційних технологій у процес вивчення хімічних дисциплін; застосування професійно орієнтованих форм і методів у навчальній та позааудиторній діяльності здобувачів фармацевтичної освіти). Визначено структуру професійної компетентності фахівців фармації (ціле-мотиваційний, когнітивний, особистісно-комунікаційний,

операційно-діяльнісний, контрольо-рефлексивний компоненти). Кожен з яких передбачає формування загальних, спеціальних та інтегральних компетентностей, що визначає готовність фахівця до професійної діяльності.

Безумовно, важливим аспектом роботи стало визначення діагностичного інструментарію з метою з'ясування рівня сформованої професійної компетентності, схарактеризовано критерії (мотиваційно-ціннісний, знаннєвий, діяльнісний, комунікаційний, оцінно-рефлексивний), відповідні їм показники та виокремлено чотири рівні сформованості професійної компетентності майбутнього фахівця фармації в процесі вивчення хімічних дисциплін засобами інноваційних технологій: початковий, середній, достатній, високий.

Розроблено та обґрунтовано структурну модель формування професійної компетентності майбутніх фахівців фармації в процесі вивчення хімічних дисциплін засобами інноваційних технологій, яка складається з п'яти блоків (цільового, методологічного, змістового, технологічного, діагностувально-результативного).

Позитивно характеризує роботу ретельно спланований і проведений у *третьому розділі «Експериментальне дослідження технології реалізації моделі підготовки майбутніх фахівців фармації у процесі вивчення хімічних дисциплін»* педагогічний експеримент, результати якого піддано всебічному якісному і кількісному статистичному аналізу, що підтверджують значимість і доцільність впровадження моделі формування професійної компетентності майбутніх фахівців фармації в процесі вивчення хімічних дисциплін засобами інноваційних технологій. З'ясовано, що після впровадження моделі виявлено позитивну динаміку сформованості компонентів досліджуваної компетентності, що підтверджено методом математичної статистики, а саме критерієм кутового перетворення Фішера.

Виходячи із зазначеного, дисертанткою доведено ефективність упровадження розробленої авторської моделі формування професійної компетентності майбутніх фахівців фармації в процесі вивчення хімічних дисциплін засобами інноваційних технологій та технології.

Висновки до розділів дисертації відповідають їх змісту, а загальні висновки відповідають меті, окресленим завданням та підтверджують цілісність дослідження. Матеріали, подані в додатках, розширюють збагачують і конкретизують зміст дисертації та сприяють повноті сприймання основного тексту роботи.

Дисертаційна робота за своїми змістом і формою є системним і завершеним науковим дослідженням.

Повнота викладання результатів в опублікованих працях

Основні результати дисертаційної роботи Ковальчук І. С. знайшли досить повне відображення у публікаціях. Результати дослідження опубліковано в 26 публікаціях (20 одноосібних), з них: 1 стаття у Scopus, 1 стаття у зарубіжному періодичному виданні, 6 – у наукових фахових виданнях України, 2 навчальних і 2 навчально-методичні посібники, 14 статей та тез доповідей на наукових конференціях, у збірниках наукових праць.

Матеріали дисертації пройшли достатню апробацію. Основні положення й результати роботи обговорено на науково-практичних конференціях різного рівня і оприлюднено у 14 публікаціях у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Публікації віддзеркалюють основний зміст дисертації, її структурних підрозділів. Звертає також на себе увагу висока публікаційна активність, загальний високий рівень публікацій.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Належним чином оцінюючи науковий потенціал дисертаційної роботи Ковальчук І. С., вважаємо за доцільно зазначити окремі дискусійні положення та зауваження щодо дисертаційної роботи:

1. У п.1.1. здобувачем конкретизується поняття інноваційні технології, як сукупність нових методичних прийомів, організаційних форм, методів, прийомів, засобів навчання, які орієнтовані на динамічні зміни у формуванні професійної

компетентності майбутніх фахівців, розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості та забезпечують пізнавальну активність суб'єктів освітнього процесу, але авторка не в повній мірі розкриває поняття «нові методичні прийоми», що допоможе розширити розуміння цього терміну та узгодити його із загальним контекстом дослідження.

2. На стор. 64 авторка пропонує у контексті дослідження розглядати особистісно орієнтований підхід у тісному взаємозв'язку із студентоцентрованим та компетентнісним підходами, що, на нашу думку, потребує уточнення для більшої ясності та розкриття деталей.

3. У п. 3.2 (с.181) дисертанткою зазначається, що було проведено тренінговий семінар (Training workshop) «Інноваційні технології в професійній освіті», семінар «Роль педагогічних інновацій у процесі становлення фахівців фармації», круглий стіл «Інтеграція хімічних та фармацевтичних дисциплін – умова підвищення мотивації навчання здобувачів» з викладачами хімічних дисциплін, експертами. На нашу думку, для збагачення дисертаційного дослідження було б доцільно представити у додатках методичну розгортку одного із тренінгових заходів.

Проте ці зауваження й побажання не знижують наукової новизни й практичної значущості запропонованого до захисту дослідження, яке повністю відповідає сучасним вимогам до робіт цього виду, і носять рекомендаційний характер.

Висновок

Дисертаційна праця Ковальчук Ірини Станіславівни «Формування професійної компетентності майбутніх фахівців фармації в процесі вивчення хімічних дисциплін засобами інноваційних технологій», подана на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) галузь знань 01 Освіта/Педагогіка за актуальністю обраної теми, науково-теоретичним рівнем, новизною постановки та розв'язанням проблем, практичним значенням відповідає вимогам до оформлення дисертації,

затверджених наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», а також постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а авторка праці – Ковальчук Ірина Станіславівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) галузь знань 01 Освіта/Педагогіка.

Опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри фізики

Полтавського державного медичного університету

Наталія ЛОБАЧ

